

USZKAI ANDREA

Hol születik újjá a táj? – A permakultúrás gazdálkodás települési mintázatai Magyarországon, nyugat-dunántúli példákkal

*Where is the Landscape Reborn?
– Settlement Patterns of Permaculture Farming in
Hungary, Including Examples from the Western
Transdanubian Region*

•

SZERZŐ:

USZKAI ANDREA, tudományos munkatárs, ELTE Közgazdaság- és Regionális Tudományi Kutatóközpont, Regionális Kutatások Intézete, 9022 Győr, Liszt Ferenc u. 10., uszkai.andrea@krtk.elte.hu, ORCID: 0009-0004-6731-6664

JEL kód: Q15, Q57

Kulcsszavak: permakultúra • Nyugat-Dunántúl • területi terjedés • település

Absztrakt: A permakultúra olyan holisztikus tervezési és gazdálkodási megközelítés, amely a természeti rendszerek működéséből merítve törekszik fenntartható emberi tevékenységek kialakítására, különös tekintettel az élelmiszertermelésre. Napjainkban a klímaváltozással összefüggő kihívások kezelésének, valamint a vegyszermentes élelmiszer előállításának lehetőségei egyre inkább előtérbe kerülnek hazánkban is, támogatva a permakultúra mint környezetkímélő gazdálkodási forma népszerűségének növekedését. Jelen tanulmány célja ezen gazdálkodási forma mint elsősorban innováció hazai terjedésének vizsgálata térségi összefüggésekben, településtípusok szerint, kiemelt figyelmet fordítva a társadalmi-gazdasági eltérésekre, kiegészítve néhány gyakorlati példával a nyugat-dunántúli régióból. A

kutatás egy 2025-ben 106 fő részvételével készült online kérdőíves felmérésen alapul, amely egyebek mellett a gazdálkodók demográfiai jellemzőit, motivációit, a gazdaság méretét, értékesítési csatornáit elemezte. A tanulmány arra a következtetésre jut, hogy a permakultúrás gyakorlatok jelentős társadalmi és térbeli diverzitást mutatnak, ami fontos alapot szolgáltat-hat a jövőbeli szakpolitikai és közösségi támogatási rendszerek célzottabb kialakításához.

AUTHOR:

ANDREA USZKAI, Research Fellow, ELTE Centre for Economic and Regional Studies, Institute for Regional Studies, Liszt Ferenc u. 10., H-9022 Győr, Hungary, uszkai.andrea@krtk.elte.hu, ORCID: 0009-0004-6731-6664

JEL code: Q15, Q57

Keywords: permaculture • Western Transdanubia • spatial spread • settlement

Abstract: *Permaculture is a holistic approach to design and management that draws on the functioning of natural systems to foster sustainable human activities, with a particular focus on food production. Today, the challenges associated with climate change and the potential for chemical-free food production are increasingly coming to the forefront in Hungary as well, contributing to the growing popularity of permaculture as an environmentally friendly form of farming. The aim of this study is to examine the spread of this form of farming—primarily as an innovation—through a regional comparison by settlement type, with a particular focus on socioeconomic disparities, and to supplement it with several practical examples from Western Transdanubia. The research is based on an online questionnaire survey conducted in 2025 with 106 participants, which analysed, among other things, farmers’ demographic characteristics, motivations, farm size, and sales channels. The study concludes that permaculture practices exhibit significant social and spatial diversity, which can provide an important foundation for the more targeted design of future policy and community support systems.*

BEVEZETÉS

A 21. század mezőgazdaságát alapvető kihívások és egyre sürgetőbb elvárások formálják, gondoljunk csak a klímaváltozásra, a biológiai sokféleség csökkenésére, a talajdegradációra, a vízkészletek túlhasználatára, valamint az élelmiszerbiztonság globális problémáira, amelyek egyre gyakrabban vetik fel a kérdést: hogyan lehet fenntartani a mezőgazdasági termelés volumenét és gazdasági életképességét úgy, hogy közben ne romboljuk tovább a természeti erőforrásokat és ökoszisztémákat? A választ a környezetkímélő mezőgazdaság különféle formái kínálhatják (Uszkai, 2025a,b). A fenntarthatóságra való törekvés tehát egyre hangsúlyosabbá válik a mezőgazdaságban, különösen az olyan alternatív gazdálko-

dási formák esetében, amelyek a természetes ökoszisztémák működését követve kívánják megalapozni az ember és környezete közötti viszonyt. A permakultúrák gazdálkodás ebben a kontextusban nem csupán egy agrártechnológiai megoldás, hanem egy komplex szemléletmód, amely ökológiai, társadalmi és gazdasági elveket integrál a fenntartható földhasználat érdekében. Noha a permakultúra Magyarországon is egyre több követőre talál, hazai elterjedéséről, térbeli mintázatairól és társadalmi beágyazottságáról jelenleg csak korlátozott ismeretek állnak rendelkezésre. Mindez indokoltá teszi a permakultúrák gazdaságok területi eloszlásának és társadalmi kontextusának szisztematikus vizsgálatát. A tanulmány célja, hogy feltárja a permakultúrák gazdálkodás magyarországi térbeli jelenlétét és azokat a helyi társadalmi-gazdasági tényezőket, amelyek előmozdítják, vagy éppen akadályozzák ennek a gazdálkodási formának a megjelenését különböző településtípusokban. A tanulmány az alábbi három kutatási kérdésre keresi a választ: (1) Hazánk mely térségeiben terjedt el mostanáig leginkább a permakultúrák gazdálkodási forma?; (2) Lehetséges-e a permakultúrával foglalkozó gazdálkodókat tipizálni, és amennyiben igen, milyen fő gazdálkodói típusok rajzolódnak ki? továbbá, (3) Miként jellemezhető a Nyugat-Dunántúl térsége a permakultúrák gazdálkodás alkalmazását illetően? E kérdésekre a tanulmány a témakör releváns nemzetközi és hazai szakirodalmának feldolgozásával, valamint a szerző 2025. évben végzett online kérdőíves felmérésnek eredményei alapján igyekszik választ adni. A tanulmány első tartalmi fejezete a permakultúra mint környezeti szempontból fenntartható gazdálkodó forma tértudományban betöltött szerepét tekinti át, ezzel biztosítva a kutatás elméleti megalapozását. Az ezt követő fejezetben ismertetésre kerül az empirikus kutatás módszertana, majd egy további fejezetben annak legfontosabb eredményei. A tanulmány az országos szintű vizsgálaton túl rámutat a nyugat-dunántúli térség néhány sajátosságára, a mintában szereplő permakultúrák gazdaságok települések szerinti elhelyezkedésének bemutatása, valamint néhány gyakorlati példa említésén keresztül. A Nyugat-Dunántúl kiemelt vizsgálata két okból indokolt. Egyrészt a permakultúrák gazdaságok nem elszórtan, hanem jól azonosítható lokális koncentrációkban jelennek meg, különösen a Győr–Pannonhalma térségben és Zala vármegye egyes településein. Másrészt, a régióban több olyan közösségi és tudásmegosztó kezdeményezés működik, amelyek lehetővé teszik a permakultúra társadalmi beágyazottságának mélyebb vizsgálatát. A Nyugat-Dunántúl elemzése ezért nem reprezentatív regionális összehasonlítást, hanem egy olyan esettérkép bemutatását szolgálja, amelyen keresztül a permakultúrák innováció térbeli és közösségi működése részletesebben értelmezhető. Végül, a munka összeggel, a fő megállapítások rendszerezésével zárul.

1. MIÉRT SZÜKSÉGES A PERMAKULTÚRÁVAL TÉRTUDOMÁNYI SZEMPONTBÓL FOGLALKOZNI?

A 1970-es évek végén jelent meg a permakultúra mint önfenntartó mezőgazdasági rendszereket létrehozó mozgalom, amely a természetes ökoszisztémák működését utánozza (Mollison, 1988). A permakultúra nem csupán a termelésre koncentrál, hanem a biológiai sokféleség megőrzésére (Farkas, 2023), a fenntartható vízgazdálkodás, a talaj regenerációja és a közösségalapú gazdálkodás támogatására is (Mollison – Holmgren, 1981; Hemenway, 2009), így egyszerre ökológiai és társadalmi fenntarthatósági dimenziókat is

lefed (Mollison, 1988; Holmgren, 2002). A permakultúra nemcsak gazdálkodási módszer, hanem etikai alapokon nyugvó természetközpontú szemlélet, amely a Föld és az emberi közösségek gondozását hangsúlyozza (Centeri et al., 2021). A koncepciót az ausztrál erdőmérnök és természetkutató Bill Mollison, valamint tanítványa, David Holmgren dolgozta ki az 1970-es években, alternatívaként az ipari mezőgazdaságra (plantura.garden, 2024). Mollison *Permaculture: A Designer's Manual* (1988) című művében a permakultúrát úgy határozta meg, mint „az öntudatos tervezést és fenntartást a mezőgazdaságilag produktív ökoszisztémák számára, amelyek a természetes ökoszisztémák sokféleségét, stabilitását és ellenálló képességét tükrözik, a táj és az emberek harmonikus integrációja révén”. A permakultúra három etikai pillére a Föld gondozása, az emberek gondozása és az igazságos részesedés, amelyeket ökológiai koncepciók, tudatos tervezés és adaptív újratervezés révén valósítanak meg (Holmgren, 2002). Az innovációkutatásban a permakultúrát gyakran az alulról jövő innovációk közé sorolják (Orozco-Melendez – Paneque-Gálvez, 2022), melynek elvei és módszerei városi környezetben is alkalmazhatók. Magyarországon Budapest városi permakultúrák kezdeményezői, mint a Zuglói Klímakert, az Auróra Klímakert és a Rozmaringos Kert, példák a közösségi alapú, urban permakultúrák gyakorlatra (Hungarian Permaculture Association, 2024). A permakultúrát az alulról építkező tájgazdálkodási módszerek között tartják számon, amelyek erősítik az ember és a természet kapcsolatát (Oliveira – Penha-Lopes, 2020; Ferguson – Lovell, 2014, 2015; Maye, 2018). Gyakorlati szinten a permakultúra a hagyományos mezőgazdasági gyakorlatokat ökológiai alternatívákkal helyettesíti: társnövényes ültetésekkel támogatja a kölcsönös növekedést, a talajt mulcsozással védi, a műtrágyát komposzttal, a vegyszereket gyógynövényekkel váltja ki, miközben kis tavakkal és szerves anyagok újrahasznosításával növeli a biodiverzitást és a talajtermékenységet (Simonitsné, 2020). Közép- és Kelet-Európában a permakultúra fejlődése eltérő társadalmi-gazdasági körülmények között zajlott. Csehországban a közösségi kertek a 2000-es évek elején kapcsolódtak a permakultúrák kezdeményezésekhez, Szlovákiában a civil szervezetek és a képzési lehetőségek száma nőtt (Kopnina – Blewitt, 2018), míg Romániában a kisgazdák háztáji önellátó gyakorlatába integrálódott a permakultúra. Ezek a regionális pályák a grassroots hálózatokra épülő közös elemeket, valamint az intézményi integráció és elismertség tekintetében jelentkező különbségeket is tükrözik (Popovici et al., 2021).

Magyarországon az első permakultúrák kísérletek az 1990-es évekre nyúlnak vissza, az első hazai ökofalu, Gyűrűfű létrejöttével (eco-villages.eu, 2018). 1994-ben itt rendezték az ország egyik első permakultúrák tervezői kurzusát (Gyurufu.net, 2024). 2006-ban indult el a grassroots mozgalom, és 2016-ban alapították a Magyar Permakultúra Egyesületet (MAPER), amely a képzések szervezését, nemzetközi együttműködések kialakítását és a közösségi tevékenységek koordinálását vállalta (Centeri et al., 2021; MAPER 2024). Az elmúlt évtizedben a szakmai közösség jelentősen bővült, a képzések, klubok, publikációk és tanúsított tervezők száma folyamatosan nő (Szabó, 2024; Gál et al., 2022), bár a tevékenységek még mindig fragmentáltak és nem teljesen illeszkednek a mainstream mezőgazdasági kutatásba és politikába (Balázs et al., 2020).

A permakultúra tehát egyszerre ökológiai, mezőgazdasági, térbeli és társadalmi innováció. Tértudományi szempontból a helyi erőforrásokra és telephelyspecifikus tervezésre épülő rendszerek újraértelmezik a földhasználati mintázatokat, növelik a városi és vidéki terek ellenálló képességét, támogatják az élelmezésbiztonságot és multifunkcionális köztereket hoznak létre (Ferguson – Lovell, 2014; Barthel et al., 2010; Holmgren, 2002; Mollison, 1988). Társadalmi dimenzióban az önellátás, közösségi részvétel és a fenntartható életmód ösztönzésével hozzájárul az életminőség javításához, a társadalmi tőke erősítéséhez, és összhangban áll a növekedéskritikus, nemnövekedési szemléletű diskurzusokkal (Veteto – Lockyer, 2008; Kallis et al., 2020). Így a permakultúra a fenntartható élelmiszerrendszerek és a decentralizált, kisméretű megoldások gyakorlati keretét is szolgáltatja, összekapcsolva az ökológiai tervezést, a térbeli innovációt és a társadalmi részvételt (European Commission, 2024a,b). Mindezek alapján megállapítható, hogy a permakultúrás gazdálkodás mint elsősorban, de nem kizárólag rurális terekre jellemző innováció (Szörényiné, 2015; Kézai-Konczosné, 2021) mindenképpen többnek tekinthető, mint önmagában egyfajta gazdálkodási forma, így a tértudományi kutatásokban is figyelmet érdemel.

2. AZ EMPIRIKUS KUTATÁS MÓDSZERTANA

A vizsgálat célja a permakultúrás gazdálkodás hazai térbeli jelenlétének és a különböző településtípusokhoz kapcsolódó sajátosságainak feltárása volt a teljes országra kiterjedően. A kutatás kvantitatív, kérdőíves adatgyűjtésen alapult, amely leíró és települési bontású összehasonlító elemzéssel egészült ki. A kutatás 2025-ben online kérdőív formájában indult el, amely a Magyar Permakultúra Egyesület (MAPER) belső e-mail levelezőlistáján került kiküldésre, 220 aktív (éves tagdíjat is fizető) MAPER tag részére. Ezen kívül a kérdőívet a permakultúra témájú facebook csoportok tagjai közül többen is kitöltötték. A mintavétel önkéntes, nem valószínűségi jellegű volt, amely jól illeszkedik egy olyan, hivatalosan nem regisztrált és nagyrészt informális gazdálkodói kör vizsgálatához, mint a permakultúra. Az adatfelvétel 106 érvényes választ eredményezett. A kérdőív elsősorban a válaszadók demográfiai jellemzőire, a gazdaság méretére és jellemzőire, a permakultúrás gazdálkodás motivációira, indítékaira, a szakmai tudásátadás jellemzőire, az értékesítési formákra és a munkaráfordítás kérdéseire fókuszált. Ezen változók közül csak azok kerültek kiválasztásra és mélyebb elemzésre, amelyek a tanulmányban megfogalmazott kutatási kérdések szempontjából leginkább relevánsnak tekinthetők. Az adatfeldolgozás során leíró statisztikák készültek a mintáról, majd K-közép klaszterelemzés módszerével országos lefedettségű permakultúrás gazdálkodói tipológia került bemutatásra a kérdőíves felmérés adatai alapján. Az elemzés célja összességében a mintázatok azonosítása, nem pedig a teljes hazai permakultúrás közösség reprezentatív leírása. A vizsgálat ezért feltáró jellegű. A kutatás korlátai között említhető, hogy a nem valószínűségi mintavétel és az online terep sajátosságai miatt az eredmények nem általánosíthatók, ugyanakkor megbízható alapot adnak a hazai permakultúrás gyakorlatok települési sajátosságainak feltérképezéséhez. A kapott mintázatok a későbbi, célzottabb kutatások és szakpolitikai megfontolások számára szolgáltathatnak kiindulópontot.

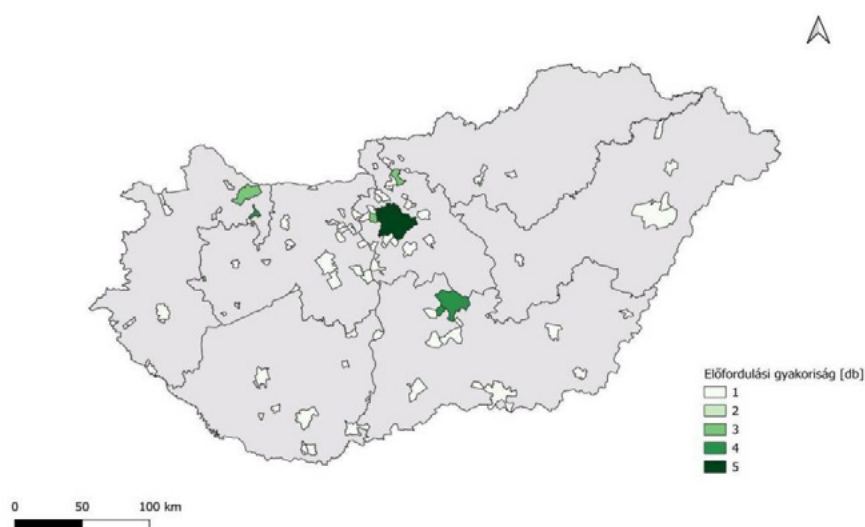
3. KUTATÁSI EREDMÉNYEK

3.1. A kutatásban szereplő permakultúrás gazdaságok települési elhelyezkedésének összevetése a magyar településhálózat országos megoszlásával

Az országos kiterjedésű vizsgálatban szereplő 106 válaszadó összesen 92 darab különböző települést adott meg arra a kérdésre, hogy mely településen található permakultúrás gazdaság (1. ábra).

1. ábra: A vizsgálatban szereplő permakultúrás gazdaságok területi elhelyezkedése és az előfordulás gyakorisága a mintában (db)

Figure 1: Geographic Location of Permaculture Farms Included in the Research, and Frequency of Appearance in the Sample (Number of Farms)

Szerkesztette: Farkas O., adatforrás: Kérdőíves felmérés (2025), 2026.

Edited by: O. Farkas, data source: Questionnaire survey (2025), 2026.

A mintába került települések méret szerinti eloszlása a magyar településhálózat országos megoszlásával került összevetésre. A települések kilenc lakónépeség-kategóriába sorolva az alábbiak: (500 fő alatt; 500–1000 fő; 1000–2000 fő; 2000–5000 fő; 5000–10 000 fő; 10 000–20 000 fő; 20 000–50 000 fő; 50 000–100 000 fő; 100 000 fő felett). A reprezentativitás vizsgálatához három módszert alkalmaztam: relatív gyakoriságok összehasonlítása, reprezentációs index számítása (minta arány / országos arány) és Khi-négyszet próba (χ^2) az eloszlások közötti különbség statisztikai tesztelésére. A várható gyakoriságok az országos arányok és a minta elemszáma ($N = 92$) alapján kerültek meghatározásra.

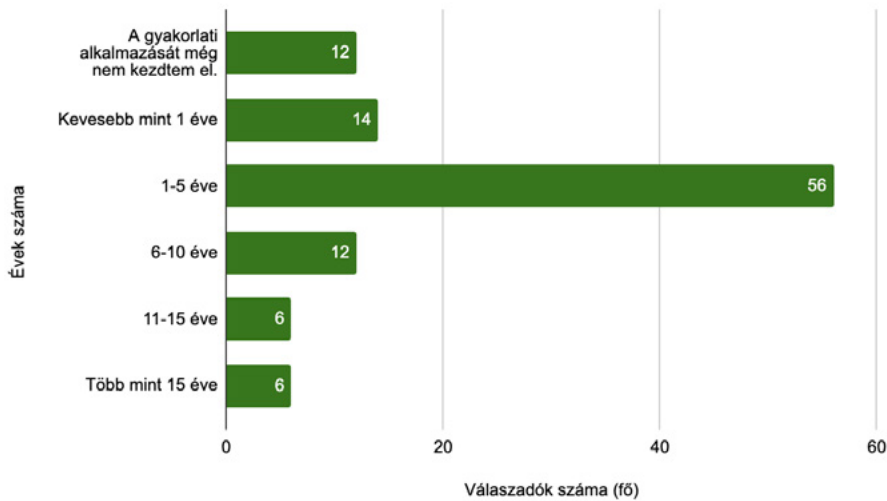
Az eredmények azt mutatják, hogy a minta településméret szerinti eloszlása jelentősen eltér az országos struktúrától. A khi-négyzet próba eredménye ($\chi^2 \approx 180-200$; $df = 8$; $p < 0,001$) alapján az eltérés statisztikailag szignifikáns. A reprezentációs indexek alapján a legkisebb települések (1000 fő alatt) erősen alulreprezentáltak (index: 0,25–0,33), míg a közepes méretű települések (1000–5000 fő) közel reprezentatív módon jelennek meg (index: ~1,1–1,4). Ezzel szemben az 5000 fő feletti települések felülreprezentáltak, különösen a 10 000 fő feletti kategóriákban, ahol az index értéke többszörösen meghaladja az 1-et, egyes esetekben a 10-es vagy akár a 25-ös nagyságrendet is elérve. A megfigyelt torzítás strukturális jellegű, és a mintavétel sajátosságaiból fakad. A nagyobb települések felülreprezentáltsága mögött állhat jobb elérhetőség, magasabb válaszadási hajlandóság, illetve fejlettebb intézményi és társadalmi hálózatok jelenléte. Ennek következtében a vizsgálati eredmények elsősorban a közepes és nagyobb településekre általánosíthatók, míg az 1000 fő alatti települések esetében korlátozott érvényességgel bírnak.

3.2. A gazdaságméret és a gyakorlat időtartama közötti összefüggések

A kérdőíves felmérés alapján a válaszadók jelentős része már több éve foglalkozik permakultúrás gazdálkodással, ami a gyakorlat hazai elterjedtségét és fenntarthatóságát tükrözi. A legnagyobb csoportot azok alkotják, akik 1–5 éve alkalmazzák a permakultúrás elveket ($N = 56$), jelezve, hogy a gyakorlat relatíve új, de már stabilan beágyazódott a mezőgazdasági és kertészeti tevékenységekbe. A rövidebb ideje, kevesebb mint egy éve gyakorló permakultúrás gazdálkodók száma 14 fő, míg a teljesen kezdők, akik még nem kezdték el a gyakorlati alkalmazást, 12 főt tesznek ki. Ez a megoszlás arra utal, hogy a permakultúra iránti érdeklődés folyamatosan nő, ugyanakkor a gyakorlatba való tényleges átültetés időigényes folyamat, amely gyakran fokozatosan épül be a mindennapi gazdálkodásba. A hosszabb távon, 6–10 éve ($N=12$), 11–15 éve ($N=6$) és több mint 15 éve ($N=6$) permakultúrával foglalkozó gazdálkodók csoportja kisebb arányt képvisel, ugyanakkor különösen fontosnak tekinthető, mivel tapasztalatuk és hosszú távú következetességük hozzájárul a helyi tudáshálózatok és mintagazdaságok kialakulásához.

Összességében az adatok azt mutatják, hogy a permakultúra Magyarországon még viszonylag fiatal gyakorlat, de egyre stabilabb bázist épít. A legtöbb gazdálkodó a permakultúrás elveket jellemzően több mint 1, de kevesebb mint 5 éve alkalmazza (2. ábra).

2. ábra: Mennyi ideje foglalkozik a gyakorlatban permakultúrás gazdálkodással? (N=106)
 Figure 2: How Long Have You Been Practicing Permaculture Farming? (N=106)

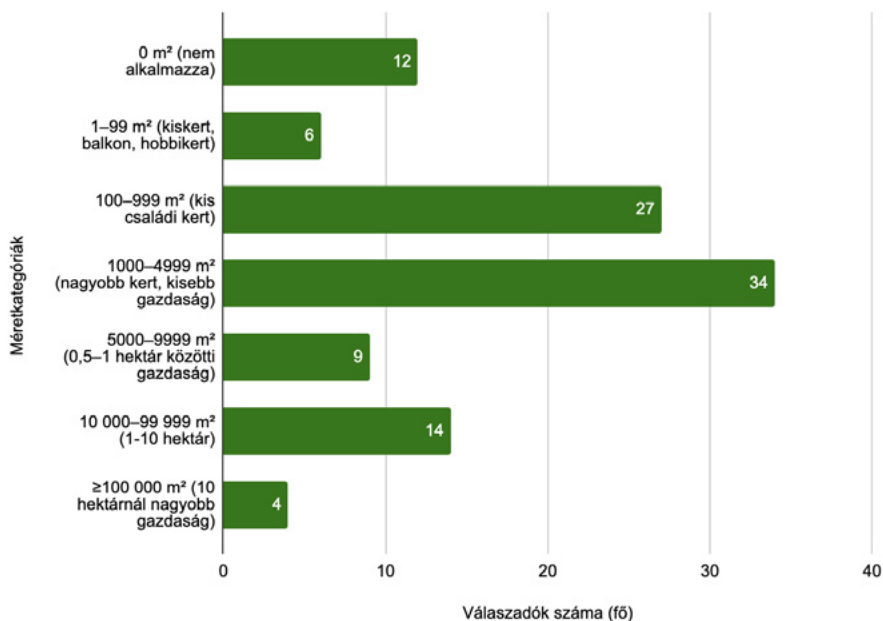

*Forrás: kérdőíves felmérés (2025) alapján saját szerkesztés.
 Source: own compilation based on a questionnaire survey (2025).*

A válaszadók által megadott földterület-adatok elemzése rávilágít a permakultúrás gazdálkodás méretbeli diverzitására Magyarországon. Az adatok szerint a legnagyobb arányban az 1 000–4 999 m² közötti területeken gazdálkodók vannak jelen (N = 34), ami a kis családi kertek és a kisebb gazdaságok dominanciáját jelzi. Ezt követik a 100–999 m²-es kategóriába tartozó kis családi kertek (N=27), amelyek gyakran kiegészítő, hobbicélú gazdálkodást szolgálnak. A közepes méretű gazdaságok (5 000–9 999 m², azaz 0,5–1 hektár) aránya alacsonyabb (N=9), míg a nagyobb, 10 000–99 999 m² közötti gazdaságok (1–10 hektár) esetében mérsékelt jelenlét figyelhető meg (N=14). A legnagyobb, 100 000 m²-t (10 hektárt) meghaladó gazdaságok reprezentációja nagyon alacsony (N=4), ami arra utal, hogy a permakultúra Magyarországon elsősorban kis- és közepes méretű gazdaságokban terjedt el. Érdekes módon a legkisebb, 1–99 m²-es hobbikert vagy balkon kategóriában is megjelennek permakultúrás gyakorlatok (N=6), jelezve, hogy a permakultúra nem csupán a földterület nagyságától függ, hanem életmódbeli és szemléletbeli választás eredménye is. Az adatokból az is látható, hogy a permakultúra gyakorlati alkalmazása a nagyobb, 1 hektárnál nagyobb területeken még mindig ritka.

Összességében a földterület szerinti megoszlás azt mutatja, hogy a permakultúra Magyarországon jellemzően kis- és közepes méretű gazdaságokhoz kötődik, ahol a helyi közösségek, erőforrások és életstílusbeli preferenciák egyaránt meghatározó szerepet játszanak a gyakorlat fenntartható működtetésében (3. ábra).

3. ábra: Mekkora területen alkalmazza a permakultúra alapelveit? (N=106)
 Figure 3: How Large is the Area Where You Apply the Principles of Permaculture? (N=106)

Forrás: kérdőíves felmérés (2025) alapján saját szerkesztés.
 Source: own compilation based on a questionnaire survey (2025).

A gazdaságméret és a gyakorlat időtartama közötti összefüggés arra utalhat, hogy a permakultúrák rendszerek hazai elterjedése fokozatos, a kisebb kertekben kezdődő, kísérleti jellegű alkalmazástól a közepes és nagyobb gazdaságokban megvalósuló, hosszabb távú és komplex rendszerekig terjed. Ez megerősíti a korábbi térbeli és településszerkezeti eredményeket, miszerint a permakultúra fenntarthatósága és elterjedése szoros kapcsolatban áll a helyi adottságokkal, a közösségi struktúrákkal és a gazdálkodók hosszú távú elköteleződésével.

3.3. Gazdálkodói tipológia klaszterelemzés alapján

A magyarországi permakultúrák gazdálkodók sokféleségének feltárása érdekében K-közép klaszterelemzés készült. Az elemzés célja olyan, hasonló jellemzőkkel rendelkező gazdálkodói csoportok azonosítása volt, amelyek a permakultúra gyakorlat eltérő működési modelljeit reprezentálják. A klaszterezés során a gazdaság jellemzői, a gazdálkodói motívációkat, a képzettséget, az információforrásokat, a közösségi aktivitást és a természeti tevékenységeket leíró változók figyelembevételére került sor. A különböző klaszterszámok összehasonlítását követően a háromklaszteres megoldás bizonyult a leginkább értelmezhe-

tőnek, ezért a további elemzések ezt vették alapul. A klaszterelemzés eredményeként kapott három, jól elkülöníthető gazdálkodói csoport eltérő működési logikát, motivációkat és közösségi szerepvállalási mintázatokat mutat, a klasztercsoportok elemszáma 30, 52 és 24 fő.

Az első klaszterbe (közösségi és aktív tudásmegosztó, főként nagyobb léptékű gazdálkodók) (30 fő) olyan válaszadók tartoznak, akik a permakultúrát nem csupán saját gazdaságuk működtetésének eszközeként értelmezik, hanem jelentős hangsúlyt fektetnek a közösségi kapcsolatok építésére, a tapasztalatok átadására és a szemléletformálásra is. A csoport tagjai aktívabbak a szakmai rendezvényeken, gyakrabban fogadnak látogatókat, és nyitottabbak a tudásmegosztás különböző formáira. Gazdaságaik mérete a három klaszter közül a legnagyobb, átlagosan meghaladja a 2 hektárt. Információszerzésükben kiemelt szerepet játszanak a szakkönyvek és a személyes szakmai kapcsolatok, emellett magasabb arányban rendelkeznek felsőfokú végzettséggel is. Motivációik között hangsúlyosan jelenik meg az ökológiai szemlélet gyakorlati megvalósítása, miközben termelésükben elsősorban a konyhakerti zöldségek és a gyümölcsök dominálnak. Bár egyes gazdaságokban értékesítés is előfordul, tevékenységük fókuszában elsősorban a tudásátadás, a közösségépítés és a permakultúrás szemlélet terjesztése áll. Területi eloszlás tekintetében megfigyelhető, hogy a klaszter tagjainak több mint felét a budapesti agglomeráció gazdaságai teszik ki. Mindezek alapján ez a klaszter a hazai permakultúrás mozgalom egyik meghatározó közösségszervező csoportjának tekinthető.

A második, egyben legnépesebb klaszter (önellátásra törekvő, főként kis léptékű családi gazdálkodók) (52 fő) tagjai elsősorban a család egészséges és vegyszermentes ételkészítéssel történő ellátását tekintik elsődleges célnak. Gazdálkodásukat az önellátásra való törekvés, a fenntartható életmód és a háztartási szükségletek kielégítése határozza meg. Az ide tartozó gazdaságok átlagos mérete megközelítőleg 1 600 m², vagyis jellemzően kis léptékű családi kertek. A közösségi aktivitás visszafogott: ritkán fogadnak látogatókat vagy önkénteseket, és a permakultúrát elsősorban saját célra alkalmazzák. Információikat főként online szakmai felületekről és közösségi médiából szerzik, miközben jelentős részük nem vett részt formális permakultúrás képzésen. A gazdaságok döntően nem piaci értékesítésre termelnek, hanem a családi önellátást és a fenntartható életvitelt szolgálják. Ez a klaszter jól reprezentálja a magyarországi permakultúra legelterjedtebb gyakorlati formáját.

A harmadik klaszter (fejlődésorientált és diverzifikált termelők) (24 fő): olyan gazdálkodókat foglal magában, akik tudatosan fejlesztik szakmai ismereteiket, többféle információforrást használnak, és gazdálkodásukban a diverzifikált termelési szerkezet kialakítására törekednek. Számukra a permakultúra nem csupán életmódbeli választás, hanem folyamatos tanulási és fejlesztési folyamat is. Gazdaságaik átlagos mérete mintegy 6 300 m², amely átmenetet képez a másik két klaszter között. Termelésükben kiemelt szerepet játszanak a gyümölcsök és a konyhakerti növények, miközben közösségi aktivitásuk mérsékelt: jellemzően nem fogadnak látogatókat vagy önkénteseket, és rendszeres értékesítési tevékenységet sem folytatnak. Ugyanakkor magas arányban rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, valamint fontos motivációként jelenik meg náluk az önellátás és a saját gazdaság szakmai fejlesztése. A klaszter tagjai elsősorban saját birtokuk eredményes működtetésére koncentrálnak, és kevésbé vállalnak nyilvános vagy oktatási szerepet. A klaszterek jellemzőit az 1. táblázat foglalja össze.

1. táblázat: A klaszterek jellemzőinek összefoglalása
Table 1: Summary of Cluster Characteristics

Jellemző	klaszter	klaszter	klaszter
Esetszám	30 fő	52 fő	24 fő
Fő karakter	Közösségi és tudás-megosztó	Önellátás-orientált	Szakmai fejlődésre nyitott
Domináns cél	Szemléletformálás, kapcsolatépítés	Családi önellátás	Tudatos fejlesztés és diverzifikáció
Közösségi aktivitás	Magas	Alacsony	Közepes
Szakmai orientáció	Magas	Közepes	Magas
Gazdálkodási fókusz	Közösségi szerep és termelés	Saját fogyasztás	Változatos, fejlesztésorientált

*Forrás: kérdőíves felmérés (2025) alapján saját szerkesztés.
Source: own compilation based on a questionnaire survey (2025).*

A klaszterelemzés eredményei egyértelműen jelzik, hogy a magyarországi permakultúrárs gazdálkodók nem alkotnak homogén közösséget. A három azonosított csoport eltérő célokat, működési stratégiákat és társadalmi szerepeket képvisel. Az egyik pólust a nagyobb méretű, közösségi szemléletű és tudásmegosztásra építő gazdaságok alkotják, a másikat a kis léptékű, önellátás-orientált családi kertek, míg a harmadik klaszter a szakmai fejlődésre nyitott, diverzifikált termelési szerkezettel rendelkező gazdálkodókat foglalja magában.

A tipológia rámutat arra, hogy bár az ökológiai szemlélet és a fenntarthatóság iránti elkötelezettség valamennyi klaszterben közös alapot jelent, a gazdálkodás céljai, a közösségi szerepvállalás intenzitása és a tudásmegosztási gyakorlat jelentős eltéréseket mutat. E különbségek figyelembevétele hozzájárulhat a permakultúrárs közösség sokszínűségének jobb megértéséhez, valamint a célzott fejlesztési és szakpolitikai beavatkozások megalapozásához.

3.4. Nyugat-dunántúli helyzetkép

A kérdőíves felmérés alapján a Nyugat-Dunántúl (N = 20) a hazai permakultúrárs gyakorlat egyik viszonylag koncentráltan megjelenő térségeként azonosítható. A klaszterelemzés eredményei alapján a nyugat-dunántúli gazdaságok több mint fele (12 db) a második klaszterbe tartozik, míg 4-4 gazdaság került a másik két klaszterbe. A vizsgált települések elsősorban Győr-Moson-Sopron és Zala vármegyékben helyezkednek el, kisebb számban Vas vármegye is megjelenik. A településszerkezetet tekintve a régióban a kis- és közepes méretű települések dominálnak, ugyanakkor nagyobb városi központok (pl. Győr, Zalaegerszeg) is jelen vannak, ami jól tükrözi a permakultúra többféle térbeli beágyazottságát (2. táblázat).

2. táblázat: A mintában szereplő nyugat-dunántúli permakultúrás gazdaságok elhelyezkedése települések szerint (N=20)

Table 2: Location of Permaculture Farms in Western Transdanubia Included in the Sample

Megye	Település	Gazdaságok száma (db)	Települési méretekategória
Zala	Alsószerűterzsébet	1	500 fő alatt
Zala	Bocföle	1	1000-2000 fő
Győr-Moson-Sopron	Bodonhely	1	500-1000 fő
Győr-Moson-Sopron	Egyed	1	1000-2000 fő
Győr-Moson-Sopron	Fertőszentmiklós	1	2000-5000 fő
Győr-Moson-Sopron	Fertőszéplak	1	1000-2000 fő
Győr-Moson-Sopron	Győr	2	100 000 fő felett
Zala	Kerkakutas	1	500-1000 fő
Zala	Letenye	1	2000-5000 fő
Vas	Magyarszombatfa	1	500 fő alatt
Vas	nincs megadva	1	nem meghatározható
Zala	Murarátka	1	500 fő alatt
Győr-Moson-Sopron	Öttevény	1	2000-5000 fő
Győr-Moson-Sopron	Pannonhalma	4	2000-5000 fő
Győr-Moson-Sopron	Sokorópátka	1	1000-2000 fő
Zala	Zalaegerszeg	1	50 000-100 000 fő

Forrás: kérdőíves felmérés (2025) alapján saját szerkesztés.
Source: own compilation based on a questionnaire survey (2025).

A régió sajátossága nem elsősorban a gazdálkodók alapvető társadalmi jellemzőiben ragadható meg, mivel ezek nem mutatnak szignifikáns eltérést az országos mintához képest, hanem inkább a gyakorlat stabilitásában és intézményesültségének fokában. A Nyugat-Dunántúlon magasabb arányban jelennek meg több éve aktív gazdálkodók, ami arra utal, hogy a permakultúra nem csupán újonnan megjelenő trendként, hanem hosszabb távon beágyazott gyakorlatként van jelen a térségben.

A térbeli mintázat szempontjából két hangsúlyos gócpont rajzolódik ki: a Győr–Pannonhalma térsége, valamint Zala megye aprófalvas és félperiférikus térségei. Ezekben a zónákban a permakultúrás gazdaságok nem elszigetelten, hanem gyakran hálózatosodva jelennek meg, ami a tudásmegosztás és az innováció terjedése szempontjából kiemelt jelentőségű. A régió fejlődésében fontos szerepet játszanak az alulról szerveződő közösségi

kezdeményezések. A Pannonhalmi Permakultúra Klub működése például jól illusztrálja, hogy a rendszeres, nyitott események, a tudásmegosztás és a közösségi tanulás hogyan járul hozzá a permakultúrák szemlélet terjedéséhez. Az ilyen típusú kezdeményezések nemcsak a gyakorlati ismeretek átadását segítik, hanem a helyi társadalmi tőke erősítésén keresztül a hosszú távú fenntarthatóságot is támogatják. A Nyugat-Dunántúlon emellett nagyobb arányban találhatók tudatosan tervezett rendszerek, bemutatókertek és oktatási célú gazdaságok, amelyek a permakultúrát mint társadalmi innovációt is értelmezhetővé teszik. Zala vármegyében a kérdőíves felmérésben szereplő Alsószenterszébet, Bocföldre, Kerkutas, Letyenye, Murarátka településeken működő gazdaságokon kívül a MAPER térképén további permakultúrák gazdaságok is megjelennek. A Nemessándorháza településen, 4,2 hektáros területen működő gazdaságban egy gyümölcskert kialakítás, a vízbiztonság megteremtése, tulajdonképpen egy teljes permakultúrák rendszer gyakorlatba ültetése szerepel a célok között. Ami Vas vármegyét illeti, a mintában szereplő gazdaságon (Magyarszombatfa) kívül a Magyar Permakultúra Egyesület (MAPER) térképes adatbázisában találunk olyan permakultúrák gazdaságot, például a Kőjurta Ökokertet Gencsapáti településen, amely a honlap szerint egyéni és csoportos látogatókat, valamint iskolai közösségi szolgálat keretében érkező tanulókat egyaránt szívesen fogad az 1440 m² területű kertben, ezzel támogatva a permakultúra szélesebb körű megismertetését. A 2001 óta működő permakultúrák ökokert szintén azt példázza, hogy ez a fajta szemléletmód nem újként a térségben, már 25 éve jelen van. Ezek a helyszínek hidat képeznek a hobbi jellegű gazdálkodás és a professzionális tudásátadás között.

Összességében a Nyugat-Dunántúl nem a permakultúra legnagyobb volumenű térsége, ugyanakkor a régióban azonosíthatók olyan permakultúrák kezdeményezések és tudásmegosztó közösségek, amelyek a hálózatosodás és a társadalmi beágyazottság szempontjából is figyelemre méltók.

ÖSSZEGZÉS

A tanulmány célja a permakultúrák gazdálkodás hazai térségi mintázatainak feltárása volt, különös tekintettel a településszerkezeti sajátosságokra és a Nyugat-Dunántúl régiójára.

Az elemzés rámutatott arra, hogy a magyarországi permakultúrák gazdálkodók nem tekinthetők homogén csoportnak. A klaszterelemzés három jól elkülöníthető típust azonosított: a tudásközvetítő demonstrációs gazdaságokat, a kis léptékű önálló kertészeket és a diverzifikált családi gazdaságokat. A legnagyobb csoportot az önálló célokot követő kertészek alkotják, ami arra utal, hogy a permakultúra hazai terjedésének egyik legfontosabb mozgatórugója a háztartási élelmiszer-önrendelkezés és az egészséges életmód iránti igény. Ezzel párhuzamosan megjelent egy kisebb, de szakmailag meghatározó csoport, amely aktívan részt vesz a tudásátadásban és a közösségépítésben. A harmadik klaszter pedig azt jelzi, hogy a permakultúra egyes gazdaságokban már a diverzifikált családi gazdálkodás szervezőelvévé vált.

A Nyugat-Dunántúl elemzése alapján Győr–Pannonhalmi térsége és Zala megye egyes részei olyan lokális csomópontként azonosíthatók, ahol a permakultúra nem elszigetelt gyakorlatként, hanem már valamennyire hálózatosodott formában jelenik meg.

A kutatás feltáró jellegéből és a nem valószínűségi mintavételből adódóan az eredmények nem általánosíthatók a teljes hazai permakultúrák közössége, ugyanakkor fontos kiindulópontot jelentenek a térbeli mintázatok és társadalmi különbségek megértéséhez. A vizsgálat rámutat arra, hogy a permakultúra terjedése nem pusztán agrártechnológiai kérdés, hanem szorosan összefügg a helyi társadalmi struktúrákkal, közösségi kezdeményezésekkel és tudáshálózatokkal. A jövőbeni kutatások számára kiemelt feladat a reprezentatív adatfelvétel, valamint a különböző térségek közötti összehasonlító elemzések elmélyítése. Szakpolitikai szempontból az eredmények arra utalnak, hogy a permakultúra támogatása elsősorban a helyi közösségek erősítésén, a tudásátadás elősegítésén és a térségi sajátosságokhoz igazított beavatkozásokon keresztül lehet hatékony.

IRODALOMJEGYZÉK

- Balázs Bálint – Balogh Lili – Réthy Katalin: *Az agroökológia magyarországi helyzetének és szereplőinek feltérképezése (2019–2020)*, Védjegylet, Budapest, 2020/62, 6–9.
- Barthel, Stephan – Folke, Carl – Colding, Johan: *Social-ecological memory in urban gardens—Retaining the capacity for management of ecosystem services*, Global Environmental Change, 2010/2, 255–265. <https://doi.org/10.1016/j.gloenvcha.2010.01.001>
- Centeri, Csaba – Saláta, Dénes – Szilágyi, Alfréd – Orosz, György – Czóbel, Szilárd, – Grónás, Viktor – Gyulai, Ferenc – Kovács Eszter – Pető, Ákos – Skutai, Julianna – Biró, Zsolt – Malatinszky, Ákos: *Selected Good Practices in the Hungarian Agricultural Heritage*, Sustainability, 2021/12, 6676. <https://doi.org/10.3390/su13126676>
- Farkas Orsolya – Szalmáné Csete Mária: *Természetvédelmi értékek meghatározási folyamata, múltja, jelene és jövője*, Tájökológiai Lapok – Journal of Landscape Ecology, 2023/1, 3–19. <https://doi.org/10.56617/tl.4886>
- Ferguson, Rafter Sass – Lovell, Sarah Taylor: *Permaculture for agroecology: Design, movement, practice, and worldview. A review*, Agronomy for Sustainable Development, 2014/2, 251–274. <https://doi.org/10.1007/s13593-013-0181-6>
- Ferguson, Rafter Sass – Lovell, Sarah Taylor: *Grassroots engagement with transition to sustainability: Diversity and modes of participation in the international permaculture movement*, Ecology and Society, 2015/4, 39. <http://dx.doi.org/10.5751/ES-08048-200439>
- Gál Izóra – Szalai Magdolna Zita – Divéky-Ertsey Anna – Pusztai Péter: *Permakultúra és ökológiai gazdálkodás jelentése és oktatása a MATE-n*, in: Bujdosó Zoltán (szerk.): *XVIII. Nemzetközi Tudományos Napok: A „zöld megállapodás” – Kihívások és lehetőségek: Előadások és posztterek összefoglalói*, Gyönyös, Magyarország: Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Károly Róbert Campus, 2022, 54.
- Hemenway, Toby: *Gaia's garden: A guide to home-scale permaculture*, Chelsea Green Publishing, 2009².
- Holmgren, David: *Permaculture: Principles and pathways beyond sustainability*, Holmgren Design Services, 2002.
- Kallis, Giorgos – Paulson, Susan – D'Alisa, Giacomo – Demaria, Federico: *The case for degrowth*, Polity Press, 2020, 21. p.
- Kézai Petra – Konczosné Szombathelyi Márta: *A rurális innováció európai és hazai mintái*, Tér-Gazdaság-Ember, 2021/1, 51–75. <https://tge.sze.hu/tge/article/view/242>
- Kopnina, Helena – Blewitt, John: *Sustainable business: Key issues*, Routledge, 2018, 318 p. <https://doi.org/10.4324/97813151110172>
- Maye, Damian: *Examining Innovation for Sustainability from the Bottom up: An Analysis of the Permaculture Community in England*, Sociologia Ruralis, 2018/2, 331–350. <https://doi.org/10.1111/soru.12141>

- Mollison, Bill: *Permaculture: A designer's manual*, Tagari Publications, 1988, 600 p.
- Mollison, Bill – Holmgren, David: *Permaculture one: A perennial agriculture for human settlements*, Tagari Publications, 1981, 128 p.
- Oliveira, Hugo – Penha-Lopes, Gil: *Permaculture in Portugal: Social-Ecological Inventory of a Re-ruralizing Grassroots Movement*, European Countryside, 2020/1, 30–52. <https://doi.org/10.2478/euco-2020-0002>
- Oroczó-Meléndez, José Francisco – Paneque-Gálvez, Jaime: *A role for grassroots innovation toward agroecological transitions in the Global South? Evidence from Mexico*, Ecological Economics, 2022, 201. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2022.107582>
- Popovici, Elena-Ana – Damian, Nicoleta – Grigorescu, Ines – Persu, Mihaela: *Indicator-based analysis of organic farming in Romania. Regional spatial patterns*, International Journal of Agricultural Sustainability, 2021/5, 874–891. <https://doi.org/10.1080/14735903.2021.2008194>
- Szörényiné Kukorelli Irén: *Vidéki térségeink innovációt befogadó képessége – Egy kutatás tapasztalatai*, Tér és Társadalom, 2015/1, 97–115. <https://doi.org/10.17649/TET.29.1.2686>
- Uszkai, Andrea: *Sustainable Urban Food Production with a Special Focus on Permaculture from Hungarian Perspectives*, Planning, 2025(a)/1, 123–133. <https://doi.org/10.14744/planlama.2025.80847>
- Uszkai Andrea: *Környezetkimélő mezőgazdasági formák összehasonlító elemzése*, Falu, 2025(b)/3, 31–48.
- Veteto, James R. – Lockyer, Joshua: *Environmental Anthropology Engaging Permaculture: Moving Theory and Practice Toward Sustainability*, Culture & Agriculture, 2008/1–2, 47–58. <https://doi.org/10.1111/j.1556-486X.2008.00007.x>

INTERNETES FORRÁSOK

- European Commission: *Agriculture and the Green Deal – A healthy food system for people and planet*, 2024a. Elérhető: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal/agriculture-and-green-deal_en (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- European Commission: *Common Agricultural Policy (CAP) 2023–27*, 2024b. Elérhető: https://agriculture.ec.europa.eu/cap-2023-27_en (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Eco-villages. *From dream to reality: Gyűrűfű, the first ecovillage in Hungary*, 2018. Elérhető: <https://eco-villages.eu/en/2018/06/21/from-dream-to-reality-gyurufu-the-first-ecovillage-in-hungary/> (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Gyurufu.net. *History of Gyűrűfű permaculture courses*, 2024. Elérhető: <https://www.gyurufu.net/permaculture-history> (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Központi Statisztikai Hivatal: *Magyar Statisztikai Évkönyv, Népesség-és társadalomstatisztika*, 2024. Elérhető: https://www.ksh.hu/evkonyvek/2024/magyar-statisztikai-evkonyv-2024/pdf/stat-evk2024_2.pdf (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Magyar Permakultúra Egyesület: *Urban permaculture initiatives in Budapest*, 2024. Elérhető: <https://permakultura.hu> (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Plantura.garden: *What is permaculture? Definition and benefits*. Elérhető: <https://plantura.garden/uk/gardening-tips/permaculture/what-is-permaculture> (Letöltés ideje: 2026.04.15.)
- Simonitsné Krausz Dóra: *Permakultúra – Mit kell tudni róla?*, 2020. Elérhető: <https://agroforum.hu/blog/haz-taj/mit-kell-tudni-a-permakulturarol/> (Letöltés ideje: 2026.04.18.)
- Szabó, Sára: *A self-sufficient garden: why permaculture is becoming increasingly fashionable in our country*, 2024. Elérhető: <https://hellohungary.hu/en/did-youknow/a-self-sufficient-garden-why-permaculture-is-becoming-increasingly-fashionable-in-our-country> (Letöltés ideje: 2026.04.18.)

•
Jäger István: Az út végén